

Motion till riksdagen 2020/21:4015

av **Håkan Svenneling m.fl. (V)**

med anledning av skr. 2020/21:114 Strategisk exportkontroll 2020 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

Innehåll

1	Förslag till riksdagsbeslut	2
2	Inledning	2
3	Det skärpta och förnyade svenska regelverket för export av krigsmateriel	3
4	Svensk krigsmaterielexport	5
4.1	Krigförande länder i Jemen	5
4.2	Brasilien	7
4.3	Colombia	8
4.4	Indien och Pakistan	8
4.5	Filippinerna	9
5	Produkter med dubbla användningsområden	9
5.1	Myanmar	10
6	Den svenska regeringens förhållningssätt	10
6.1	Den feministiska utrikespolitiken	10
6.2	Turkiet	11
6.3	Vapenimport	11

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att snarast genomföra en grundlig utvärdering av det förändrade regelverket och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) bör hänskjuta prövningen till regeringen av alla utförelsetillstånd till icke-demokratiska och krigförande länder, inklusive följdleveranser, för bedömning enligt det förändrade regelverket och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kommande skrivelser om strategisk exportkontroll bör redovisa enligt vilken version av lagen exporttillståndet har beviljats och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all vapenexport till de länder som deltar militärt i kriget i Jemen, följdleveranser inkluderat, bör upphöra omgående och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige skyndsamt bör ta initiativ i EU och FN för ett internationellt vapenembargo mot samtliga krigförande länder i Jemen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utvärdera utvecklingen i Brasilien och agera för att svenska vapen inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter eller skapar instabilitet i regionen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inte bör ge stöd till Saabs eventuella försäljning till Colombia utan i stället verka för fredliga lösningar i landet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera en utredning för att bedöma ifall exportkontrollen av produkter med dubbla användningsområden bör skärpas och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur import av krigsmateriel ska genomföras och integreras inom det förändrade regelverket och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara ett land som konsekvent står upp för demokrati och folkstyre, ett land som aktivt arbetar för fred och nedrustning och ett land som fördömer varje brott mot de mänskliga rättigheterna, oavsett var, av vem eller med vilka motiv de begås. Sverige har alla möjligheter att vara en sådan röst, men då krävs det att vi slutar beväpna auktoritära regimer, länder som befinner sig i krig och stater som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Om vi inte gör det är vi inte trovärdiga i vårt arbete för mänskliga rättigheter, nedrustning, fred och jämställdhet.

Trots att 2020 var ett år präglad av en pandemi vars effekter allvarligt skadar i stort sett alla världens länders ekonomiska tillväxt fortsätter trenden av kraftig upprustning. Ökar gör fattigdom, inskränkningar av mänskliga rättigheter och i synnerhet kvinnors rättigheter, svält och ekonomisk ojämlikhet – men ökar gör även världens totala militära utgifter. Sverige är i ett internationellt perspektiv en viktig aktör med ett avsevärt ansvar i och med en stor vapenexport både i absoluta siffror och per capita.

Regeringens skrivelse 2020/21:114 Strategisk exportkontroll 2020 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden visar att den svenska vapenexporten fortsatt befinner sig på en historiskt hög nivå. Som under 2019 exporterade svenska företag krigsmateriel till ett värde av 16,3 miljarder kronor under 2020. Sett ur ett längre perspektiv visar en sammanställning av Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen att den svenska vapenexporten är mer än fem gånger så stor i dag jämfört med i början av 2000-talet.

Bland köparna av svenska vapen under 2020 återfinns en lång rad diktaturer, krigförande stater och länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Vi återfinns även länder som tar stora steg tillbaka i sin demokratiutveckling och där vi ser att våld och förföljelse av minoriteter och politisk opposition ökar. Dubbelmoralen i svensk vapenexport blir tydligast i vapenexporten till de stater som krigar i Jemen. Samtidigt som regeringen talar om vikten av demokrati, fred och kvinnors rättigheter beväpnar Sverige krigförande diktaturer som systematiskt kränker kvinnors rättigheter och bombar det jemenitiska folket. Sverige kommer inte med trovärdighet att vara en röst för mänskliga rättigheter någonstans på jorden så länge denna vapenexport fortsätter. Vänsterpartiets mål är tydligt. Vi vill se en värld i fred, utan vapen. Därför menar vi att Sveriges vapenexport på sikt helt ska avvecklas.

3 Det skärpta och förnyade svenska regelverket för export av krigsmateriel

Regeringen fick 2011 i uppdrag att ta fram ett förslag till en ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen av krigsmateriel gentemot icke-demokratiska stater. Först sju år senare, den 15 april 2018, trädde ett nytt regelverk i kraft som avsevärt påverkar lagen (1993:1300) om krigsmateriel. Under de år det tog för regeringen att arbeta fram det nya regelverket exporterade Sverige krigsmateriel till icke-demokratier för omkring 20 miljarder kronor. När riksdagen behandlade proposition 2017/18:23 var Vänsterpartiet det enda parti som ville ha ett absolut förbud av export av krigsmateriel till diktaturer, stater som kränker mänskliga rättigheter och krigförande stater.

Skrivelse 2020/21:114 Strategisk exportkontroll 2020 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden är den andra statistiska sammanställningen som redogör för ett helt år med det nya regelverket från 2018 som innehåller de förändrade riktlinjerna. Det inkluderar den demokratiska statusen, mänskliga rättigheter, exportens påverkan på en rättvis och hållbar utveckling i den mottagande staten, följdleveranser och internationell samverkan. Den mottagande statens demokratiska status uttrycks vara den viktigaste ändringen. Skrivelsen ger oss en möjlighet att återigen se vilken effekt det nya regelverket har haft. Vänsterpartiet ser fortsatt positivt på att underlaget innehåller mer information än tidigare år eftersom det ökar transparensen och öppenheten kring vapenexporten. Att den svenska exporten ökar till icke-demokratiska

stater visar dock på att regelverket har varit helt tandlöst när det gäller att sätta stopp för export till diktaturer och andra länder med omfattande demokratiska brister.

Det nya regelverket har framför allt två stora luckor. Den första handlar om att regelverket bara gäller tillstånd för nya affärer som ingåtts efter den 15 april 2018. Alla affärer som anses ha en koppling till affärer som beviljades innan villkoret på demokrati trädde i kraft kan klassas som s.k. följdleveranser och därmed undkomma den nya tillståndsprövningen. Följdleveranser kan handla om reservdelar, ammunition eller helt nya system av samma typ som tidigare levererats. Följdleveranser har ingen tidsgräns utan kan fortsätta hur länge som helst. Det pågår exempelvis följdleveranser till system som ursprungligen levererades från Sverige för 30–40 år sedan enligt Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Följdleveranser har länge varit ett av de största kryphålen i den svenska vapenexportregleringen och innebär att exporten kan fortsätta trots att inga nya affärer tillåts. Statistiken för 2020 visar att andelen vapenexport till icke-demokratier återigen ökade trots att tillstånd ska nekas till nya affärer med stater som har grava brister i den demokratiska statusen. Till länder med stora demokratiska brister steg andelen av den totala exporten från 29 procent 2019 till 34 procent 2020, och till diktaturer steg det från 10 till 20 procent under samma tidsperiod enligt Svenska Freds. Det är därmed uppenbart att en lagstiftning som inte inkluderar följdleveranser blir verkningslös om syftet är att sluta exportera vapen till krigförande och icke-demokratiska stater.

Den andra luckan i det nya regelverket är att det inte innebär ett stopp av export till icke-demokratiska stater, utan brister i den demokratiska statusen ska enbart påverka bedömningen och utgöra ”hinder” för export. Om det sedan anses finnas ”avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen” kan export ändå beviljas. Ställningstagandet att inte stödja och legitimera odemokratiska och förtryckande regimer kan därmed åsidosättas om andra intressen anses väga tyngre i bedömningen. Statistiken för 2020 innehåller därför exempel på tillstånd för helt nya affärer till icke-demokratiska länder som har beslutats efter att det nya regelverket trädde i kraft. Hur dessa avvägningar har gjorts finns det ingen information kring. Vi vet därmed inte vilka intressen som ligger bakom besluten om att ingå nya affärer med icke-demokratiska stater.

Vänsterpartiet anser att det är under all kritik att det regelverk som tog sju år att arbeta fram och som regeringen uttryckte skulle göra ett av världens striktaste regelverk ännu striktare inte verkar ha bidragit till en minskning av svensk vapenexport till krigförande och icke-demokratiska länder som syftet var, utan snarare tvärtom. Regeringen bör få i uppdrag att snarast genomföra en grundlig utvärdering av det förändrade regelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser att problemen med det nya regelverket inte ligger i dess utformning utan snarare i hur det tolkas. I bilaga 3 på s. 90 i skrivelsen menar ISP att det är ”uttalat från regeringen att följdleveranser till sådana affärer som har godkänts före den 15 april 2018 bör bedömas enligt äldre riktlinjer för följdleveranser”. Uttalas det i stället att samtliga följdleveranser ska bedömas enligt det förändrade regelverket skulle Sverige inte exportera krigsmateriel till icke-demokratiska och krigförande stater i den utsträckning som görs i dag. Regeringen ska ta ansvar för att det förändrade regelverket också får effekt i bedömningar av krigsmaterielexporten. ISP bör hänskjuta prövningen till regeringen för alla utförseltillstånd till icke-demokratiska och

krigförande länder, inklusive följdleveranser, för bedömning enligt det förändrade regelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser också att transparensen kring vilken version av lagstiftningen, främst före eller efter den 15 april 2018, som besluten om export lutar sig mot måste säkerställas. I kommande skrivelser om strategisk exportkontroll bör regeringen redovisa enligt vilken version av lagen exporttillståndet har beviljats. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Svensk krigsmaterielexport

Under 2020 tog 56 länder samt EU emot leveranser av krigsmateriel från Sverige. Värdet på krigsmaterieexporten, likt 2019, befinner sig på en historiskt hög nivå och uppgick till 16,3 miljarder kronor. Det är en ökning med nästan 50 procent av exportvärdet från 2018 som då beräknades vara strax över 11 miljarder kronor. Under de två senaste åren har även antalet företag, myndigheter och privatpersoner med tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel ökat med 40 procent.

293 företag, myndigheter och privatpersoner innehade tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel under 2020. De tre senaste åren har tillståndsinnehavarna ökat med knappt 60 procent. Skrivelsen anger att en anledning till det är att ändringar i lagen om krigsmateriel innebär att ytterligare verksamhet kräver tillstånd. Det kan ses som positivt, men det bör inte förringas att den största anledningen till denna ökning är att själva vapenexporten ökat under de tre senaste åren.

Det i särklass största mottagarlandet för svensk krigsmateriel 2020 var Förenade Arabemiraten. Därefter följer USA, Brasilien, Pakistan och Ungern. Över en tredjedel, 35 procent, av den totala exporten av krigsmateriel 2020 gick till länder som klassas som ofria eller delvis ofria enligt det politiskt obundna forskningsinstitutet Freedom Houses ranking av politiska och medborgerliga rättigheter runt om i världen. Det betyder att över en tredjedel av den svenska vapenexporten gick till länder som vanligtvis kallas för icke-demokratier, såsom Thailand, Förenade Arabemiraten, Ungern, Qatar, Saudiarabien, Pakistan, Filippinerna och Oman. Dessutom gick 20 procent av exporten till länder som klassas som ofria, det som brukar kallas auktoritära regimer eller diktaturer.

Det är viktigt att erinra att redan innan det förnyade regelverket för krigsmaterielexport råder ett principförbud för vapenexport i Sverige. Enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel får sådant endast exporteras om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges internationella förpliktelser eller Sveriges utrikespolitik. Därefter bygger tillståndsprövningen på en helhetsbedömning. Vänsterpartiet anser att säkerhets- och försvarspolitiska intressen i alltför stor utsträckning prioriteras högre än om ett land är involverat i, eller riskerar att dras in i, en väpnad konflikt eller om det förekommer allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter i landet.

4.1 Krigförande länder i Jemen

I mars 2015 inledde en militärallians, under ledning av Saudiarabien, flyganfall mot huthirebellerna i Jemen, vilka i sin tur får stöd från Saudiarabiens ärkefiende Iran.

Kriget i Jemen pågår fortfarande och beskrivs som världens värsta humanitära kris enligt FN. Över 24 miljoner människor, 80 procent av befolkningen, behöver humanitärt stöd. Av dem är över 12 miljoner barn.

Den koalition som strider mot huthirebellerna i Jemen består, utöver Saudiarabien, av Bahrain, Kuwait, Qatar, Förenade Arabemiraten, Egypten, Jordanien, Marocko och Sudan. På Afrikas horn har lufttrum, territorialvatten och militärbaser även gjorts tillgängliga av Eritrea, Somalia och Djibouti. Sverige har under bombningarna av Jemen exporterat vapen till sex av staterna som deltar i koalitionen. Bland mottagarna av exporten 2020 finns fyra av de stridande parterna med, nämligen Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Qatar och Kuwait. Under åren 2015–2020 har krigförande länder i Jemen som deltagit i den saudiskledda koalitionen köpt svensk krigsmateriel till ett värde av 5,6 miljarder kronor. Enbart under 2020 gäller det omkring 3,4 miljarder kronor. Av den totala svenska exporten gick 20 procent till krigförande länder i Jemen, en ökning med 10 procentenheter från 2019.

Samtliga av de länder som deltar i kriget i Jemen och som mottar svenska vapen är att betrakta som auktoritära stater som bryter mot de mänskliga rättigheterna. Länderna deltar uppenbarligen även i en väpnad konflikt. De uppfyller därmed samtliga kriterier för att inte beviljas export av svensk krigsmateriel. I regeringsöverenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna (även kallad januariavtalet) ingår det dessutom en uppgörelse som innebär att de fyra partiernas principiella inställning är att inte godkänna vapenexportaffärer till specifikt de icke-demokratiska länder som deltar militärt i Jemenkonflikten så länge konflikten pågår. Trots alla additionella regelverk och skrivningar, utöver lagen (1992:1300) om krigsmateriel, fortsätter vapenexporten till dessa länder. Främst gäller det följdleveranser, men det finns även exempel på nya tillstånd som har beviljats. Tabell 9 i skrivelsens första bilaga visar att nya utförelsetillstånd har beviljats till både Saudiarabien och Qatar, vilket strider mot regeringens egen tolkning av det nya regelverket och januariavtalet. Dessa nya utförelsetillstånd kategoriseras som internationella samarbeten utan vidare redogörelse.

I Vänsterpartiets motion (2019/20:114) med anledning av förra årets skrivelse varnade vi för att samarbetsavtalet ISP beviljade mellan ett svenskt vapenföretag och en aktör i Förenade Arabemiraten skulle leda till en omfattande export till landet. Det svenska företaget, Saab, som även har en produktionsanläggning i landet sedan 2017, är den stora anledningen till att exportvärdet till Förenade Arabemiraten på ett år har ökat från 1,4 miljarder kronor till 3,3 miljarder kronor 2020. Saab exporterar främst det luftburna radarsystemet Globaleye till den krigförande diktaturen Förenade Arabemiraten. Faktum är att 2020 års export på 3,3 miljarder kronor till landet är större än hela den sammanlagda svenska vapenexporten till den saudiskledda koalitionen sedan kriget i Jemen startade 2015.

Att Sverige fortsätter att förse icke-demokratiska och krigförande stater med krigsmateriel är allvarligt, vanhedrande och högst oansvarigt. FN:s expertgrupp i Jemen rapporterade i september 2020 att länder som exporterar krigsmateriel till de krigförande staterna inte kan säkerställa att materielen inte kommer att användas för att begå krigsbrott. Det finns möjligheter inom det svenska regelverket att ge avslag till följdleveranser och dra tillbaka redan godkända vapenaffärer om det finns särskilda skäl för det. Det brutala krig som pågår i Jemen anser Vänsterpartiet är ett tillräckligt starkt skäl. All vapenexport till de länder som deltar militärt i kriget i Jemen, följdleveranser

inkluderat, bör upphöra omgående. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Europaparlamentet har antagit flera resolutioner med krav på vapenembargon mot de stater som ingår i den saudiskledda koalitionen och enligt Europaparlamentet strider exporten av vapen till exempelvis Saudiarabien mot EU:s egna regler. EU:s höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik har fått i uppdrag att ta fram ett förslag på vapenembargo. Beslutet är en tydlig signal till medlemsstaterna att sluta exportera vapen till Saudiarabien. Vänsterpartiet delar kravet i resolutionen och menar att regeringen bör stötta den höga representanten och agera i enlighet med Europaparlamentets rekommendation.

Flera internationella organisationer, däribland svenska Rädda Barnen, arbetar för ett totalstopp av export av vapen till alla parter som krigar i Jemen. Arbetet har haft vissa framgångar i Tyskland, Norge och Danmark samt nyligen i USA och Italien. Tyvärr har inte den svenska regeringen ställt sig bakom kravet. Rädda Barnen menar att det just nu är extra viktigt att Sverige ställer sig bakom kravet eftersom det skulle ge stöd till FN:s generalsekreterares upprop för vapenvila och fred i en tid då alla resurser måste mobiliseras för att hindra effekterna av pandemin som förvärrar den humanitära krisen. Sverige bör skyndsamt ta initiativ i EU och FN för ett internationellt vapenembargo mot samtliga krigförande länder i Jemen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Brasilien

Den 1 januari 2019 tillträdde högerpopulisten Jair Bolsonaro presidentposten i Brasilien. Bolsonaros regering har fler militärer som ministrar än den regering som landet hade under militärstyret efter kuppen 1964. Sedan han tillträdde har Bolsonaro hunnit legalisera vapeninnehav, öppna upp för exploatering av skyddade områden i regnskogarna i Amazonas och flytta Brasiliens ambassad i Israel till Jerusalem. Han har av sagt sig Brasiliens värdskap för FN:s klimattoppmöte och tydligt profilerat sig som klimatskeptiker. Bolsonaro har även undvikit att införa åtgärder för att motverka smittspridningen av covid-19. Sedan han tillträdde som president har vi sett ökade kränkningar av mänskliga rättigheter, inskränkta friheter och krympande demokrati. Människorättsaktivister, hbtq-personer och oppositionella politiker har tvingats lämna landet på grund av dödshot som riskerar att verkställas.

Under tidigare år har Brasilien varit det land som Sverige exporterade mest vapen till. 2020 var Brasilien det tredje största exportlandet, vilket de även är sett till export av krigsmateriel mellan 1993 och 2020. Det svensk-brasilianska kontraktet om stridsflygplanet Jas knyter Sveriges och Brasiliens regeringar till varandra under lång tid även framöver för ett ömsesidigt beroende. Aktivt arbete har genomförts för att få igenom denna affär inklusive att assistera Saab med det. Den svenska regeringen har gått i god för hela 40 miljarder kronor som Brasilien har fått i lån för att kunna ha råd att köpa Jasplanen och även vapen från Sydafrika och Israel. Vänsterpartiet är mycket kritiskt till regeringens stöd till affären och i ljuset av utvecklingen i Brasilien menar vi att regeringen nu måste bevaka den fortsatta affären noga. Det finns stora risker att svenska vapen kommer att användas för att kränka mänskliga rättigheter och skapa instabilitet i Latinamerika. Regeringen bör utvärdera utvecklingen i Brasilien och agera för att svenska vapen inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter eller skapar instabilitet i regionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Colombia

I en utveckling som påminner skrämmande mycket om den i Brasilien överväger nu Colombia att köpa Jas-plan från Saab i vad som kan bli en miljardaffär. Det är viktigt att Sverige som en aktör för diplomati och förespråkare av de mänskliga rättigheterna främjar en demokratisk och fredlig utveckling i Colombia i stället för att upprustning och spänningar mellan grupper inom landet ökar.

Hösten 2016 slöt den colombianska regeringen ett fredsavtal med den största gerillan FARC (Colombias revolutionära väpnade styrkor – folkets armé). Fredsavtalet var ett positivt besked för ett land som sedan 1960-talet har sett över 260 000 människor dödas i våld mellan gerillor, militär och miliser. Utvecklingen i Colombia just nu är dock negativ när regeringen i landet minskar på resurserna till institutioner för genomförandet av fredsavtalet samtidigt som de militära utgifterna ökar. Det är uppenbart att staten, trots att den redan har Latinamerikas största militär, går mot upprustning. FN har dessutom under 2020 dokumenterat att 375 människor har dödats, varav 120 människorättsförsvarare, i vad som är en fortsättning av de historiska konflikterna. Det sista folket i Colombia behöver är en regering som rustar upp och agerar alltmer aggressivt mot dess egen befolkning. I och med pandemin växer de ekonomiska, etniska och sociala klyftorna där de mest utsatta också drabbas hårdast. De politiska spänningarna mellan Colombia och grannlandet Venezuela har dessutom ökat de senaste åren.

Vänsterpartiet anser att Sverige bör främja det humanitära och konfliktförebyggande arbetet i Colombia. Det är dessutom inte vårt försvars- eller säkerhetspolitiska intresse att öka tillgången till vapen i detta konfliktområde. Regeringen bör inte ge stöd till Saabs eventuella försäljning till Colombia utan i stället verka för fredliga lösningar i landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.4 Indien och Pakistan

Indien är ett av världens största och folkrikaste länder. Trots en växande medelklass dominerar landet av stora klassklyftor och det hinduiska kastsystemet präglar fortfarande delar av samhället även om det officiellt är avskaffat. Hundratals miljoner människor lever i fattigdom i Indien. Varje dag dör minst 382 barn under fem år på grund av smutsigt vatten och dålig sanitet. Enligt Plan International är 70 procent av Indiens ytvatten förorenat. Det beror främst på okontrollerade utsläpp av giftigt avfall från industriområdena. Även diskrimineringen mot kvinnor och flickor är djupt förankrad på alla nivåer i det indiska samhället. Våldet mot kvinnor och unga flickor är utbredd och trots att det är olagligt med barnäktenskap är det fortfarande vanligt förekommande. Indien räknas som världens farligaste land att vara kvinna i, räknat efter bl.a. sexuella övergrepp, trafficking och sexuellt slaveri. Användandet av hemgift ökar också, vilket gör att flickor och unga kvinnor är kopplade till en ekonomisk skuld. Varje år drivs tusentals unga kvinnor till självmord efter att ha utsatts för tortyr och trakasserier kopplat till en obetald hemgift. Den demokratiska utvecklingen i Indien går påtagligt åt fel håll under premiärminister Narendra Modi. I takt med att hindu-nationalismen vunnit mark har intoleransen mot landets minoritetsgrupper och oliktankande ökat.

Pakistan är ett av de minst utvecklade länderna i Asien och präglas av stora inre oroligheter. Många islamistiska grupper har vuxit sig starka; bl.a. kontrolleras

gränsområdet mot Afghanistan av talibaner och följare av al-Qaida. USA deltar i konflikten med drönare som också dödat många civila. Kriget mot terror har gjort rättssäkerheten i landet dålig.

Indien och Pakistan ligger sedan länge i väpnad konflikt med varandra, och Sverige exporterar vapen till båda sidor. Med få undantag har Sverige exporterat vapen till både Indien och Pakistan varje år sedan 1950 och har på så sätt bidragit till att göda konflikten i stället för att bidra till avspänning. Konflikten mellan Pakistan och Indien är en av de farligaste i världen eftersom båda parter har kärnvapen.

Ett område som länderna strider om är Kashmir. Kashmir anses vara ett viktigt strategiskt område på grund av sina naturresurser. Flera av de stora floderna i både Pakistan och Indien har sin källa i Kashmir och kontrollen över vattenresurserna är viktig. Både Indien och Pakistan menar att de har rätt till hela Kashmir och betraktar varandra som ockupationsmakter. De avvisar även möjligheten att regionen ska få status som en självständig stat. Indien har enligt olika källor uppemot en halv miljon soldater i Kashmir. Den indiska armén i Kashmir opererar efter andra regler än i resten av landet och har anklagats för att ha begått brott mot de mänskliga rättigheterna i området.

4.5 Filippinerna

Filippinernas president Rodrigo Duterte har, under sin tid som borgmästare i Davao City, gjort sig känd som förespråkare av dödspatruller som ett viktigt vapen för att snabbt skipa rättvisa och bekämpa kriminalitet. I valrörelsen lovade han att döda 100 000 kriminella och dumpa kropparna i Manilabukten. Polisen och medborgargarden uppges ha skjutit tiotusentals misstänkta brottslingar sedan Duterte kom till makten. Samtidigt hotas den politiska oppositionen. Bland annat har oppositionspolitikern Leila de Lima, som kritiserat Duterte och hans metoder, hotats till livet och tvingats avgå som ordförande i kommissionen för mänskliga rättigheter. Amnesty International rapporterade nyligen om att Duterte har gett order om att personer som bryter mot det utgångsförbud som nu råder på grund av coronaviruset omedelbart ska skjutas. Han har även gjort inskränkningar i pressfriheten för de medier som kritiserar honom.

Filippinerna är tillsammans med bl.a. Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Kina och Turkiet ett av de 26 länder som prioriteras i regeringens exportstrategi. Näringsminister Mikael Damberg (S) har, liksom andra företrädare för den svenska regeringen, vid flera tillfällen hävdad att handel med och investeringar i dessa repressiva och odemokratiska stater är nödvändigt för att främja utvecklingen i länderna. Detta verkar enligt regeringens synsätt även gälla när handeln består av vapenexport. När näringsminister Mikael Damberg besökte Filippinerna 2016 var Saab ett av de företag som ingick i delegationen. Fram till 2028 vill Filippinerna köpa tolv nya stridsflygplan. Det handlar om en mångmiljardaffär som många vapentillverkare tävlar om, varav Saab är en.

5 Produkter med dubbla användningsområden

Begreppet produkter med dubbla användningsområden (PDA) avser främst föremål tillverkade för civilt bruk som kan användas för tillverkning av massförstörelsevapen

eller krigsmateriel. Det kan även innefatta produkter med särskild strategisk betydelse såsom kryptosystem eller andra digitala produkter av militär relevans.

5.1 Myanmar

Det svenska företaget Micro Systemation AB (MSAB) har sålt forensisk teknik till Myanmarpolis för att läsa av innehåll i beslagtagna mobiltelefoner. Den senaste bekräftade försäljningen skedde under 2019. I och med att försäljningen skett till polis och inte till militär har inget tillstånd krävts. Företaget har sålt tekniken till polismyndigheter världen över i vad som hävdas är brottsbekämpande syfte.

Oroligheter och våldsamheter mot demonstranter i Myanmar fortsätter att eskalera. Sedan militären genom en statskupp grep makten den 1 februari har över 700 personer dödat som protesterar för landets demokrati. Nästan 4 000 människor har arresterats, och hur många som skadats av juntan går bara att spekulera om. Även om MSAB sålt sin teknik till Myanmarpolis senast 2019 hade polis sedan tidigare grovt förbrutit sig på den muslimska folkgruppen rohingyerna.

I Myanmar har polis och militär suttit tätt ihop under en längre tid. Exempelvis refererar FN inte längre till att militären står för våldsamheter mot befolkningen utan uttrycker nu i stället att det är säkerhetsstyrkor som förgriper sig på människor, vilket innefattar både polis och militär. Det går därför inte att säkerställa att tekniken endast har gått till polis. Vid militärt förfogande hade tillstånd från ISP krävs under exportkontroll för produkter med dubbla användningsområden. Dessutom har EU haft exportrestriktioner mot Myanmar sedan 1996 med hänvisning till internt förtryck. Risken finns att svensk export nu har använts av militärjuntan för inhemskt förtryck efter militärkuppen i februari.

Vänsterpartiet är kritiskt mot dessa brister inom svensk exportkontroll. Regeringen bör initiera en utredning för att bedöma ifall exportkontroll inom produkter med dubbla användningsområden bör skärpas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Den svenska regeringens förhållningssätt

När regeringen besöker land efter land som begår kraftiga brott mot de mänskliga rättigheterna och/eller är rena diktaturer i syfte att få dem att köpa svenska vapen agerar den rakt emot det regelverk som reglerar exporten av krigsmateriel och i strid med Sveriges politik för global utveckling och Agenda 2030. Vänsterpartiet är mycket kritiskt mot regeringens stöd till export av krigsmateriel. Vi menar att regeringens exportfrämjande inte bör inkludera export av krigsmateriel över huvud taget. I synnerhet bör främjandet inte riktas mot diktaturer och krigförande stater, i strid med regelverket för export av krigsmateriel, politiken för global utveckling och Agenda 2030.

6.1 Den feministiska utrikespolitiken

Regeringens uttalade feministiska utrikespolitik krockar även den med den svenska vapenexporten. I krig och i katastrofer är det kvinnor och barn som är de mest utsatta och de som drabbas hårdast. Ojämlighet mellan män och kvinnor förstärks när ett land

drabbas av en konflikt, och kvinnor stängs oftast ute från beslutsfattande processer. I krig och konflikter ökar antalet barnnäktenskap, det sexuella våldet och mödradödligheten. Kvinnor och barn på flykt är i stor risk för att bli utsatta för våldtäkter och sexuellt slaveri. Hushållen med en kvinna som ensam ansvarig för familjen blir många gånger fler under en kris, vilket gör att den ekonomiska sårbarheten ökar. Risken för att kvinnorna då blir tvingade att ta underbetalda arbeten eller att prostituera sig blir större. Efter konflikten lever våldet och utsattheten kvar för kvinnor och barn samtidigt som kvinnor har svårt att få sin röst hörd i freds- och återuppbyggnadsprocessen.

Många politiska ledare i hårt drabbade länder väljer att investera pengar i vapen och annan krigsmateriel i stället för att investera i sjukvård, utbildning och andra insatser som kan leda till minskad fattigdom och utsatthet. Vapenexporten bidrar därmed till att hämma samhällsutveckling, och det är i första hand kvinnor och barn som blir lidande när ett land väljer bort välfärdssatsningar till förmån för vapen.

6.2 Turkiet

Det går att helt stoppa vapenexporten till ett land om den politiska viljan finns, det är Turkiet ett exempel på. Ingen export till Turkiet genomfördes under 2020 efter ett beslut i oktober 2019 att stoppa all vapenexport till landet på grund av en militäroffensiv mot Syrien. I debatten låter det ofta som att det inte finns någon möjlighet att påverka affärerna, men sanningen är att ISP har flera olika möjligheter att stoppa vapenaffärer eller hänskjuta prövningen till regeringen som i slutändan alltid har ansvaret för den svenska vapenexporten.

När Turkiet angrep det kurdiskdominerade området Rojava i nordöstra Syrien 2019 fördömde EU Turkiets agerande på svenskt initiativ. Samtidigt var inte EU-länderna beredda att gå lika långt i åtgärderna mot Turkiet som den svenska riksdagen och regeringen förespråkade. I stället för ett vapenembargo mot Turkiet enades man i EU om att rekommendera sina medlemsländer att se över sin militära export. Några länder, inklusive Sverige, stoppade sin vapenexport till Turkiet samtidigt som andra länder fortsatte sin. Turkiets militära aktioner i Syrien pågår alltjämt och den humanitära katastrofen är total. Sverige bör därför verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Vapenimport

Även om Vänsterpartiet menar att det svenska regelverket för tillståndsgivning av export av krigsmateriel har många brister och är för tillåtande finns i detta i alla fall ett gediget och genomarbetat regelverk. När det gäller importen av krigsmateriel till Sverige finns det inte någon liknande reglering. Samtidigt innebär import både ett stöd till det exporterande landets krigsmaterielindustri och en legitimering av landets regim. I regeringens direktiv till utredningen som hade till uppgift att ta fram den nya vapenexportlagstiftningen sänkades uppdrag om att utreda hur import av krigsmateriel ska ske i överensstämmelse med de regler som gäller för exporten. Vänsterpartiet menar att detta är en brist och att ett utredningsuppdrag därmed kvarstår. Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över hur import av krigsmateriel ska genomföras och integreras inom det förändrade regelverket. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Håkan Svenneling (V)

Hanna Gunnarsson (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Elin Segerlind (V)

Jens Holm (V)

Yasmine Posio (V)

Jessica Thunander (V)